

تهیه و تنظیم کبری باکویی دبیر ناحیه 2 ساری

هند و چین

درس 5

جلگه‌ها و دشت‌های پیرامون رودهای بزرگ در هند و چین در جنوب و شرق آسیا نیز زادگاه تمدن‌های کهن بودند. انتظار می‌رود با مطالعه رویدادهای مهم تاریخ هند و چین باستان در این درس، دستاوردهای برجسته تمدنی این کشورها را شناسایی و تأثیرات فرهنگی آنها را بر سایر تمدن‌ها بیان کنید.

1. تمدن هند باستان شامل کدام کشورهای امروزی است؟
2. در کنار رود سند بقایای کدام شهرهای تمدن هند کشف شده است؟

هند باستان

موهنجودارو و هاراپا

نقشه هند باستان

3. خصوصیات شهرهای تمدن سند چه بود؟

ساختن شهرها بر اساس نقشه دقیق و معماری تقریباً یکسان
طراحی خیابانها و معابر اصلی و فرعی با پهناهای معین
ساختمان‌ها با معماری همسان
آجرها به اندازه مشخص

شهرهای بزرگ و پرجمعیت موهنجودارو¹ و هاراپا² را که در پاکستان امروزی واقع شده است، کشف کردند. در فاصله² بین این دو شهر باستانی نیز ده‌ها سکونت‌گاه کوچک‌تر از خاک بیرون آورده شد.

شواهد و یافته‌های باستان‌شناسی نشان داده است که ساکنان متمدن دره سند، شهرهای خود را بر اساس نقشه‌ای دقیق و معماری تقریباً یکسانی ساخته بودند. آنان خیابان‌ها

1 سرزمین پهناور هند دارای تاریخ و تمدن کهن و پرباری است. هند باستان، سرزمینی پهناور و متنوع، شامل هندوستان، بنگلادش و بخش وسیعی از پاکستان امروزی بوده است.
تمدن دره سند: کاوش‌های باستان‌شناسی در اوایل سده بیستم نشان داد که در حدود 5 هزار سال پیش، تمدن پیشرفته‌ای در کنار رود سند وجود داشته است. باستان‌شناسان پس از سال‌ها حفاری و کاوش² بقایای

۱- Mohenjo Daro

۲- Harapa

1. خصوصیات شهرهای موهنجودارو و هاراپا چه بود؟

چندین بنای عمومی پرستشگاه، حمام، انبار غله نیز وجود داشت این شهرها مجهز به شبکه فاضلاب بودند

نکته: تمدن سند متکی بر کشاورزی بود و در کنار جلگه های آبرفتی و حاصلخیز اطراف رود سند

جو و پنبه و پرورش دام به ویژه گاو می پرداختند

بقایای شهر موهنجودارو

2. وضعیت صنعت و تجارت در تمدن مصر چگونه بود؟

نمونه هایی از ظروف سفالی تمدن سند

9. ویژگیهای آیین برهمنی چه بود؟

همچون آریایی های ایرانی، به خدای غیرمادی و مافوق طبیعت نیز عقیده داشتند.

مهم ترین اثر برجا مانده درباره عقاید آریاییان هند،

سروده هایی در ستایش آفرینش و خدایان با عنوان «وداها»

است. کهن ترین بخش وداها، «ریگ ودا» نام دارد که به زبان

سانسکریت (زبان مهاجران آریایی هند) سروده شده است.

به مرور زمان، آیین پیچیده ای در هند پدید آمد که به

آیین برهمنی مشهور شد (این آیین به خدایان متعددی که

در وداها ستایش شده بودند، باور داشت و آداب و مناسک

دشواری را بر پیروان خود تحمیل می کرد. قربانی کردن، از

جمله رسوم سخت و پیچیده آن بود).

وظیفه حفظ سرودهای وداها از گزند فراموشی، تعلیم

آموزه های دینی و اجرای آداب مذهبی، بر عهده افرادی بود که

10. وظایف برهمن ها چه بود؟

به کشت محصولات مثل گندم و معابر اصلی و فرعی را با پهنای معینی طراحی کرده بودند که یکدیگر را قطع می کردند. همچنین ساختمان ها را با معماری همسان و آجرهایی به اندازه های مشخص بنا می کردند. در شهرهای موهنجودارو و هاراپا چندین بنای عمومی (پرستشگاه، حمام، انبار غله و...) نیز وجود داشت. این شهرها مجهز به شبکه فاضلاب بودند.

تمدن سند به کشاورزی متکی بود و ساکنان این منطقه، در جلگه های آبرفتی و حاصلخیز اطراف رود سند، به کشت محصولات چون گندم، جو و پنبه و پرورش دام به ویژه گاو میش می پرداختند. همچنین نشانه هایی از رواج صنعت سفالگری و نساجی در آن منطقه به دست آمده است. وجود برخی اشیای متعلق به مراکز تمدنی ایران و بین النهرین در کشفیات موهنجودارو و هاراپا نشان می دهد که این مراکز با یکدیگر داد و ستد داشته اند.

3. چرا درباره اوضاع سیاسی اجتماعی و فرهنگی تمدن سند چیزی نمی دانیم؟ از ویرانه های تمدن سند، ابزارها، ظرف ها، آثار هنری،

مجسمه ها و زیورآلاتی کشف شده است که بیانگر شکوفایی صنعت و هنر آن دوره است. از این تمدن همچنین لوح ها و نوشته هایی به دست آمده است که تاکنون رمزگشایی و خوانده نشده اند. از این رو، درباره اوضاع سیاسی، اجتماعی

و فرهنگی تمدن سند چیزی نمی دانیم.

4. مهاجرت آریاییان به هند: (در حدود ۱۵۰۰ ق.م.، زمانی

که تمدن سند رو به انحطاط نهاده بود، دسته هایی از اقوام آریایی از سمت شمال غرب وارد هند شدند. آریاییان که

مردمانی جنگجو و دارای اسب و ارابه بودند، به تدریج بر

بخش های شمال هند مسلط شدند و قدرت و نفوذ خود را

تا نواحی مرکزی آن کشور گسترش دادند. نواحی استوایی

و مرطوب جنوب هند، زیر سلطه مهاجران آریایی در نیامد

و قومی تیره پوست به درآویدی ها تا قرن ها در آنجا

به زندگی مستقل خود ادامه داد.

6. آیین برهمنی (آریاییان هند نیز همانند سایر اقوام هند و

اروپایی، خدایان گوناگونی را به عنوان یکی از مظاهر طبیعت،

مانند آسمان، ماه، خورشید، باد و آتش می پرستیدند؛ آنان

4. آریاییان چه زمانی به هند مهاجرت کردند؟ و چه مناطقی را به زیر سلطه خودشان در آوردند؟

5. آریاییان در کدام مناطق هند تسلط پیدا نکردند؟

6. عقاید مهاجران آریایی به هند چه بود؟

7. مهمترین اثر به جای مانده در باره عقاید آریایی های هند چیست؟

8. کهن ترین بخش وداها چه نام دارد و به چه زبانی است؟

دراویدی ها قومی تیره پوست در هند بودند که تا قرن ها به زندگی مستقل خود ادامه دادند

برهمن ها روحانیون مذهبی آیین برهمنی بودند

برهمن ها دارای قدرت و ثروت فراوانی بودند و کاست یا طبقه ممتازی را تشکیل داده بودند

1. چه عواملی زمینه را برای شکل گیری و رواج آیین و اندیشه بودادر هند فراهم کرد؟

در هند فراهم آورد. آیین بودایی مهم ترین آیینی بود که در برابر باورهای آمیخته با خرافات و رسوم دشوار کیش برهمنی ظهور کرد و برای چند قرن حیات فکری و فرهنگی هند باستان را تحت تأثیر قرار داد.

به «برهمن» شهرت داشتند. برهمنان به واسطه مقام و موقعیت مذهبی خویش، قدرت و ثروت فراوانی کسب کرده و «کاست» یا طبقه ممتازی را تشکیل داده بودند. مناسب طاق فرسای آیین برهمنی به تدریج موجب روی گردانی برخی پیروان آن شد و زمینه را برای شکل گیری و رواج آیین و اندیشه های دیگر

2. چهار حقیقت عالی که بودا از آن سخن به میان آورد چه بود؟

یک توضیح

بودا به معنی «روشن» و «روشنی یافته» است و آیین بودا یا بودایی، دین و فلسفه ای مبتنی بر تعالیم شاهزاده ای هندی به نام سیدهارتا گوتاما^۱ است. تاریخ تولد او به طور دقیق معلوم نیست. بنا به قولی در سال ۵۶۳ ق.م. در خانواده ای که بر منطقه ای در شمال هند حکومت می کردند، به دنیا آمد. زندگی دشوار و پر از رنج و درد مردم محروم، توجه این شاهزاده مرفه را برانگیخت. در ۲۹ سالگی، خانواده و قصر مجلل خود را به منظور جست و جوی راهی برای پایان دادن به درد و رنج بشر ترک کرد و در مکانی دور از آنها به ریاضت کشی پرداخت. تحمل ریاضت هم، باعث رضایت و آرامش او نشد و به زندگانی عادی خود بازگشت ولی همچنان در اندیشه و مراقبه بود. سرانجام یک روز که زیر درخت انجیری نشسته بود، ادعا کرد که حقیقت و راه نجات انسان از درد و رنج برای او آشکار شده و به «نیروانا» یعنی روشنی رسیده است. پس از آن بود که «بودا» نامیده شد.

آیین بودایی مهم ترین آیین بود که در برابر باورهای آمیخته با خرافات و رسوم دشوار کیش برهمنی ظهور کرد و برای چندین قرن از حیات فکری و فرهنگی هند باستان را تحت تأثیر قرار داد

۱- Siddhartha Gautama

3. مراکز رواج آیین بودایی را نام ببرید

هند، چین و تبت

● پیکره بودا در سارنات هند

● معبد بودایی ماهابادی در استان بیهار هند، به اعتقاد بوداییان، بودا در همین مکان و در زیر درخت مقدس به روشنایی رسید.

در ایمان، نیت، گفتار، کردار، زندگانی، کوشش، پندار و مراقبه می شد.

تعالیم بودا، با وجود مخالفت و دشمنی برهمنان در هند، رواج پیدا کرد و سپس از آنجا به مناطق دیگر آسیا از جمله تبت و چین راه یافت.

بودا، از چهار حقیقت عالی سخن به میان آورد که عبارت بود از: ۱- زندگی سراسر رنج و درد بی پایان است؛ ۲- سرچشمه این درد، آرزو و خواستن است؛ ۳- تنها با رسیدن به «نیروانا»^۱ می توان بر آرزو و خواستن غلبه کرد؛ ۴- از هشت راه مقدس می توان به نیروانا رسید^۲ این هشت راه شامل صداقت ورزی

۱- Nirvana

1. حکومت موریای چگونه در هند تاسیس شد؟

2. حکومت موریای در زمان فرمانروایی چه کسی به اوج قدرت رسید؟

در زمان فرمانروایی اشوکا و قلمرو خود را به سراسر هند به جز قسمت های جنوبی آن گسترش داد

یک توضیح

طبقات اجتماعی: با استقرار آریایی ها در هند و شکل گیری آیین برهمنی، نظام طبقاتی بسته و تبعیض آمیزی در آن کشور به وجود آمد که به «کاست» معروف شده است. نظام کاستی به همراه آیین برهمنی، دو عامل بسیار مهم و مؤثر در تاریخ هند بودند. طبقات اجتماعی در هند عبارت بودند از: ۱- برهمنان (روحانیان)؛ ۲- کشاتریا (جنگاوران)؛ ۳- ویشها (گله داران، کشاورزان و بازرگانان)؛ ۴- شودراها (کارگران و کشاورزان فاقد زمین که همراه با زمین خرید و فروش می شدند).
اعضای طبقات اول تا سوم را آریاییان تشکیل می دادند و بومیان هند در طبقه چهارم جای داشتند. پایین تر از این چهار کاست، پاریاها یا نجسها بودند که هر چهار کاست مذکور از آنها دوری می کردند.
طبقات یا کاستها در هند باستان کاملاً از یکدیگر مجزا بودند و هر طبقه موقعیت، امتیازات و وظایف خاص خود را داشت.
طبقات یا کاستها نمی توانستند با مردم کاستهای پایین تر از کاست خود ازدواج کنند. کسانی که از تشریفات و قواعد کاست سرپیچی می کردند، از کاست خود رانده می شدند.
نظام کاستی هند به مرور زمان گسترش یافت و در درون هر کاست، کاستهای دیگری شکل گرفت. در قرن ۱۸م. و همزمان با شروع استعمار انگلستان، صدها کاست اصلی و فرعی در این کشور وجود داشت.

3. بعد از حکومت موریای چه حکومتی در هند تشکیل شد؟

بقایای بنای متعلق به دوره اشوکا

سلسله های پادشاهی هند: قبایل آریایی مهاجر به هند، تا چندین قرن به صورت پراکنده می زیستند و حکومت فراگیری را تأسیس نکردند. داریوش بزرگ، پادشاه هخامنشی، قسمت هایی از شمال غرب هند را تصرف و آنجا را خراج گزار خویش کرد. اسکندر مقدونی نیز پس از آنکه حکومت هخامنشیان را برانداخت، بخش های وسیعی از هند را فتح کرد. (با انتشار خبر مرگ اسکندر، یکی از فرماندهان هندی به نام

«چندرا گوپتا^۱» بر ضد یونانیان سر به شورش برداشت. او با به اطاعت درآوردن شماری از حاکمان محلی شمال هند، سلسله موریای^۲ را بنیان گذاشت. حکومت موریای در دوران فرمانروایی اشوکا^۳ به اوج قدرت رسید و قلمرو خود را به سراسر هند، به جز قسمت های جنوبی آن، گسترش داد.)²
3 (حکومت موریای پس از اشوکا ضعیف شد و کم کم سلسله دیگری به نام گوپتا بر سر کار آمد و چندین قرن بر هند فرمان راند.)³

۱- Chandra gupta

۲- Muria

۳- Ashoka

1. چه عواملی محیطی مناسب برای کشاورزی و برپایی سکونتگاه دائمی در چین بود؟
2. بر اساس کاوش های باستان شناسی مردم چین در اطراف کدام رودخانه در چه دوره‌ای مشغول کشاورزی بودند؟
3. مهمترین محصولات کشاورزان چینی تولید می کردند را نام ببرید **1**

چین باستان

اما دره پهناور رود هوانگ هو در شمال، این کشور را در معرض یورش اقوام بیابان گرد قرار می داد. با این حال، جلگه ها و دشت های پیرامون رودهای بزرگ در چین محیط مناسبی برای کشاورزی و برپایی سکونت گاه های دائمی بود.

چین کشوری پهناور در شرق آسیا و دارای ویژگی های سرزمینی و آب و هوایی بسیار متنوع است. موانع طبیعی، چین را از تایلند، برمه، هند و آسیای مرکزی جدا کرده است،

1

○ نقشه طبیعی چین

4. شهرنشینی در چین باستان چگونه به وجود آمد؟

فعالیت ۱

با مقایسه نقشه طبیعی تمدن های بین النهرین، مصر، هند و چین باستان، درباره زمینه های جغرافیایی مشترک این تمدن ها و تأثیرات آنها بر ویژگی اصلی تمدن های مذکور گفت و گو کنید.

5. چرا در میان تمدن های نخستین، تمدن چین کمتر تحت تاثیر و نفوذ خارجی بوده است؟

نهاد و به تدریج زمینه پیدایش نخستین شهرها را در حدود ۱۵۰۰ ق.م. فراهم آورد. **4**

در میان تمدن های نخستین، تمدن چین به سبب موقعیت ویژه جغرافیایی خود، کمتر تحت تاثیر و نفوذ خارجی بوده است. **5** چینیان زمانی با هند و ایران ارتباط برقرار کردند که فرهنگ و هنر آنان شکوفا شده و ویژگی های خاص خود را پیدا کرده بود.

ظهور تمدن: کاوش های باستان شناسی نشان می دهد که در دوران نوسنگی و حدود ۸ هزار سال پیش، گروه هایی از مردم روستانشین چینی در اطراف رودهای بزرگ هوانگ هو (رود **5**) و یانگ تسه مشغول کشاورزی بوده اند. **2** ارزن، **3** گندم، برنج و سپس ابریشم مهم ترین محصولاتی بودند که کشاورزان چینی تولید می کردند. **3** چینی ها همچنین چندین نوع حیوان اهلی را پرورش می دادند. **4** در چین نیز مانند دیگر جاها، با تولید مازاد بر نیاز محصولات کشاورزی و دامی، جمعیت رو به افزایش

1. تمدن چین چگونه اداره می شد؟
2. نخستین امپراتور چین را چه کسی و چگونه به وجود آورد؟
3. ژنگ چه عنوانی را برای خود انتخاب کرد؟

1) چین نیز مانند سومر و مصر، در آغاز شامل چندین دولت-شهر بود که بر هر قسمت از آن، جنگاورانی حکومت می کردند. به تدریج حاکمان محلی تحت فرمان یک دودمان قرار گرفتند و سلسله‌های حکومتی در این سرزمین به وجود آمد. اما این سلسله‌ها تا قرن‌ها نتوانستند چین را از نظر سیاسی و جغرافیایی به طور کامل متحد و یکپارچه کنند؛ بنابراین، چین همچنان با تفرقه سیاسی و یورش‌های پیاپی اقوام کوچرو در مرزهای شمالی رو به رو بود. 1

4. شی هوانگ تی به چه معناست؟ به معنای امپراتور

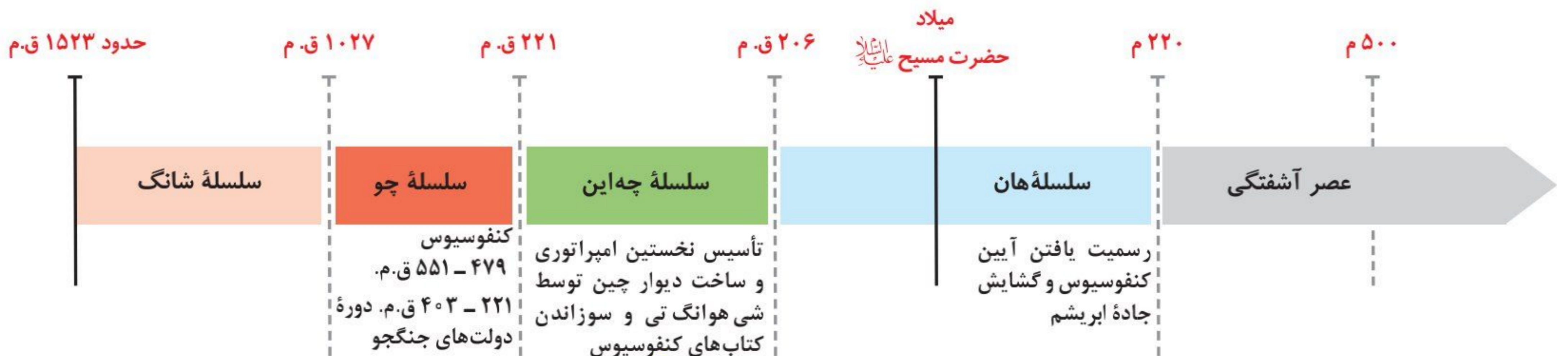
2 دیوار چین

رونق تجارت، مقیاس وزن‌ها و اندازه‌ها و عیار سکه‌ها را یکسان کرد.

5 یکی دیگر از اقدام‌های مهم وی، تکمیل دیوار بزرگ چین بود. فرمانروایان پیش از او برای جلوگیری از هجوم اقوام صحراگرد، قسمت‌هایی از این دیوار را ساخته بودند. شی هوانگ تی بخش‌های مختلف این دیوار را به یکدیگر متصل کرد تا دژی به طول ۲۴۰۰ کیلومتر با ۲۵۰۰۰ برج نگهبانی در مرز شمالی چین شکل بگیرد. برای ساخت این دیوار، افراد زیادی به بیگاری گرفته شدند که بسیاری از آنها در حین کار جان سپردند.

نخستین امپراتور یکی از فرمانروایان سلسله «چه‌این» به نام ژنگ، با پیروزی بر حاکمان محلی و اشراف زمین‌دار، به تفرقه و تجزیه سیاسی چین پایان داد و حکومت نیرومندی را به وجود آورد. 2 او عنوان شی هوانگ تی، به معنای «امپراتور اول» را که پیش از آن مخصوص خدایان و قهرمانان اساطیری بود، برای خود برگزید. 3

5 شی هوانگ تی به منظور تسلط بیشتر حکومت مرکزی بر سرزمین چین، تشکیلات اداری و مالیاتی را نوسازی کرد و شبکه گسترده‌ای از جاده‌ها ساخت. وی همچنین به قصد

5. اقدامات شی هوانگ تی را نام ببرید

پس از مرگ شی هوانگ تی چین دچار آشوب و جنگ داخلی شد و بعد حکومت هان روی کار آمد

1. تغییر و تحولات چشمگیر چین در دوره سلسله هان چه بود؟

آرامگاه شی هوانگ تی؛ برای ساخت این آرامگاه، هنرمندان و کارگران زیادی به خدمت گرفته شدند.

فعالیت ۲

به نظر شما آثار کشف شده از آرامگاه شی هوانگ تی چه کمکی به مطالعه و شناخت تاریخ و تمدن چین باستان می کند؟

2. یکی از برجسته ترین اندیشمندان چین باستان که اصول و آیینی برای اداره جامعه و حکومت عرضه کردند چه کسی بود

دربارهٔ دین یا خدایان چینی خیلی کم سخن گفته است.

3) اساس تعالیم او این بود که مردم چطور باید رفتار کنند و حاکمان چگونه باید رفتار مناسب را در جامعه ترویج دهند.

سلسله هان: پس از مرگ شی هوانگ تی، چین دچار آشوب

و جنگ داخلی شد و اندکی بعد سلسله «هان» روی کار آمد.

در دوران فرمانروایی این سلسله تغییر و تحولات چشمگیری

در چین رخ داد. (کشاورزی، صنعت، علم و فرهنگ، پیشرفت

نمایانی کرد و چینیان دست به ابداعات و اختراعات مهمی

زدند. سلسله هان با گسترش قلمرو خود از سمت جنوب

و غرب، با کشورها و تمدن های دیگر از جمله ایران، ارتباط

سیاسی، اقتصادی و فرهنگی برقرار کرد. جاده ای که در قرون

جدید به عنوان جاده ابریشم شهرت یافته و چین را از طریق

ایران به اروپا متصل می کرد، در دوره هان گشایش یافت.

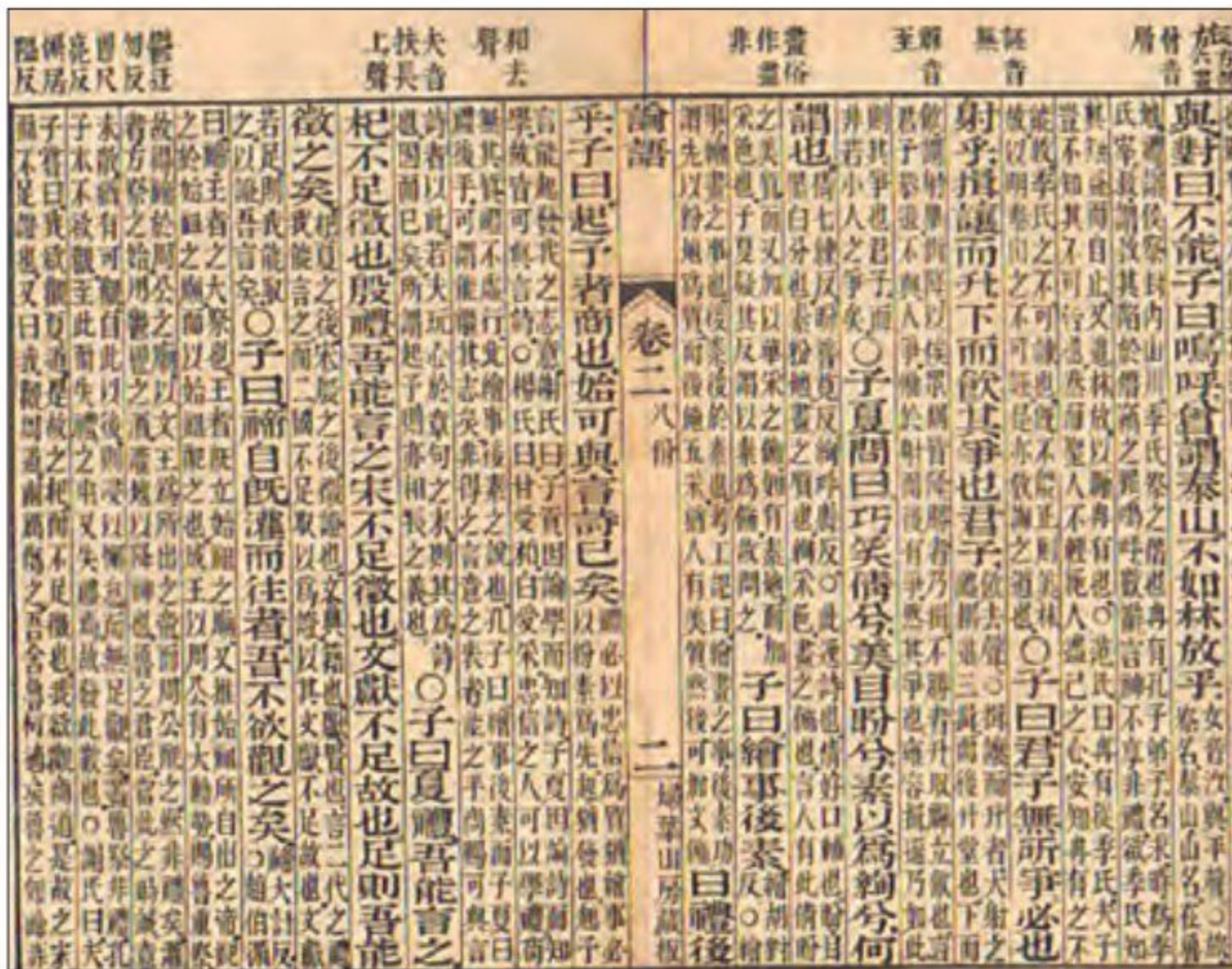
آیین و اندیشه کنفوسیوس: در عصر باستان تعدادی از

اندیشمندان و فیلسوفان چینی، اصول و آیینی برای اداره جامعه

و حکومت عرضه کردند (یکی از برجسته ترین این اندیشمندان،

کنفوسیوس بود که چند قرن پیش از شی هوانگ تی می زیست.

کنفوسیوس بیش از هر چیز به رفتار اخلاقی توجه داشت و

قطعه ادبی منسوب به کنفوسیوس

2) یکی از برجسته ترین این اندیشمندان، کنفوسیوس بود که چند قرن پیش از شی هوانگ تی می زیست.

کنفوسیوس بیش از هر چیز به رفتار اخلاقی توجه داشت و

3. اساس تعالیم کنفوسیوس چه بود؟

1. یکی از اقدام های موثر حکومت آن که به سنتی ماندگار در تاریخ چین باستان تبدیل شد بود؟

2. آیین بودا در چه دوره ای به چین راه یافت؟

یک توضیح

کنفوسیوس از پنج نوع رابطه که نیاز به توجه دارد، سخن گفته است: روابط فرمانروا و فرمانبر، والدین و فرزندان، برادر بزرگ تر و کوچک تر، زن و شوهر؛ و دوست با دوست. او احترام را مبنای این ارتباط شمرده است. کنفوسیوس عقیده داشت که خانواده، اساس نظام اجتماعی و سیاسی است. در جامعه امروزی چین نیز همچنان بر ارزش و اهمیت خانواده تأکید می شود.

شی هوانگ تی به شدت با اندیشه های کنفوسیوس مخالفت کرد و دستور داد آثارش را بسوزانند و حکیمان پیرو او را نابود کنند. اما پس از مرگ شی هوانگ تی و در دوران حکومت هان، اندیشه و آیین کنفوسیوس دوباره رواج یافت و تعلیم داده شد. یکی از اقدام های مؤثر حکومت هان که به سنتی ماندگار در تاریخ چین تبدیل شد، انتخاب مأموران دولتی بر پایه اصول و تعلیمات کنفوسیوس بود. در چارچوب این اصول، افراد بر اساس توانمندی و شایستگی های خویش و نه بر مبنای ثروت و وابستگی های خانوادگی به خدمت گرفته می شدند. از این رو، کسانی که داوطلب خدمات دولتی بودند، به منظور اثبات استعداد و صلاحیت خود، لازم بود در آزمون های مختلفی شرکت کنند. 1 در دوران سلسله هان، آیین بودا به چین راه یافت و به تدریج در کنار آیین کنفوسیوس و دیگر آیین ها، مورد پذیرش بخشی از مردم چین قرار گرفت. 2

فعالیت 3

درباره چند اختراع مهم چینیان باستان به صورت گروهی تحقیق کنید و گزارش آن را در کلاس ارائه دهید.

پرسش های نمونه

- 1 دستاوردهای مهم تمدن سند را فهرست کنید.
- 2 خاستگاه آیین برهمنی و ویژگی برجسته آن را توضیح دهید.
- 3 نقش شی هوانگ تی و اهمیت اقدامات او را در تاریخ چین باستان شرح دهید.
- 4 در دوران فرمانروایی سلسله هان چه تغییر و تحولاتی در چین پدید آمد؟
- 5 تأثیر اندیشه و تعلیمات کنفوسیوس را بر نظام سیاسی و اجتماعی چین از متن درس استنباط و بیان کنید.